

PRIKAZI KNJIGA

MIT, POLITIKA, IDEOLOGIJA

Prikaz knjige: Aleksandar Bošković (2006):
Mit, politika, ideologija, Beograd: Institut društvenih nauka

Mit, politika, ideologija dr Aleksandra Boškovića je delo iz sociokulturne antropologije na kakvo smo u našoj naučnoj sredini dugo čekali. Ne samo da do sada u zemlji nismo imali stručnjaka koji bi takvu knjigu mogao napisati, već je, štaviše, i samom autoru bilo potrebno dvadesetak godina da iznedri jedno tako ozbiljno, pouzdano, ali i zanimljivo napisano naučno delo.

Aleksandar Bosković (1962) ima vrlo impresivnu akademsku biografiju i bibliografiju, kao i vrhunske stručne i profesionalne kvalifikacije stečene na nekoliko međunarodnih univerziteta: Tulane University, SAD (magisterijum), University of St. Andrews, V. Britanija (dokorat), a potom University of Witwatersrand i Rhodes University (Južna Afrika), Universidade de Brasilia (Brazil), Univerzitet u Beogradu i Univerzitet u Ljubljani (nastavničko iskustvo). On je dobitnik nekoliko međunarodnih nagrada i grantova (uključujući Radcliffe-Brown Trust Award, koji mu je dodelio Royal Anthropological Institute, London), a član je i nekoliko prestižnih međunarodnih naučnih udruženja. Njegova bibliografija obuhvata tri knjige i desetak poglavlja u knjigama, kao i desetina naučnih radova i prikaza u prestižnim međunarodnim naučnim i stručnim časopisima (*Anthropos*, *Anthropology Today*, *Journal of the Royal Anthropological Institute*, *Social Anthropology*, *Série Antropologia*, *Glasnik Etnografskog instituta SANU* i dr.). Bošković je sada naučni savetnik u Institutu društvenih nauka u Beogradu.

Sa svoje dve ranije knjige, nastale pre više od 15 godina (*Majanska religija*, 1988. i *Religija i kultura Maja*, 1990.) Aleksandar Bošković se već bio istakao kao naučni autoritet u oblasti mezoameričkih kultura i religija ne samo u Srbiji, nego i na širem prostoru bivše jugoslovenske države, pa i Balkana. Njegova *Majanska religija* je bila prva knjiga u nas koja se ozbiljnije, na naučan i kritički način bavila drevnim kulturama i civilizacijama Srednje Amerike, njihovim pogledima na svet, a naročito njihovim vrlo specifičnim oblicima i sistemima verovanja. O pouzdanosti, ali i čitljivosti i popularnosti Boškovićevih ranijih studija najbolje, možda, govori činjenica da je njegova druga knjiga u vrlo kratkom periodu doživela čak šest zasebnih izdanja! Takvo interesovanje za jednu stručnu, naučnu knjigu odavno u nas nije bilo zabeleženo.

U svojoj novoj knjizi *Mit, politika, ideologija* Bošković je zahvatio jedno doista široko i heterogeno tematsko područje istraživanja: od grčke religije,

preko mezoameričkih tradicija i etnografije Afrike, do kulture Lepenskog vira i Vinče. Paralelno s tim, on je preduzeo i opsežna teorijska ispitivanja o antropologiji mita i rituala, politici i ideologiji, religiji i politici. O opsegu autorovih interesovanja nabolje, možda, svedoči i bibliografija od 24 štampane strane na kraju knjige. Takvu širinu, a pritom i pouzdanost, kompetentnost u pristupu građi retko imamo prilike da sretnemo u domaćoj sociokulturnoj antropologiji.

Ako bih posebno izdvojio neke delove ove knjige, odlučio bih se za poglavlja *Antropologija i mit* i *Mezoamerički mitovi i ideologije*.

Studije o mezoameričkim religijama uvrštene u ovo delo, za razliku od prethodnih Boškovićevih knjiga na tu temu, odlikuje naučna, metodološka i stvaralačka zrelost autora, kao i zavidan nivo etnografskog i terenskog iskustva iz Meksika i Gvatemale. Samo iz takve perspektive iskusnog istraživača, vrsnog komparativiste, Bošković je mogao, na primer, da izvede sledeći zaključak o „božanstvima“ Mezoamerike:

„To svakako nisu bila ‚božanstva‘ u onom smislu u kome ovaj izraz ima značenje u današnjem svakodnevnom govoru, ali s druge strane, to nisu bile ni nekakve proste ‚prirodne sile‘, a ni otelotvoreni vladari. Značenje *svetog* u bilo kojoj kulturi nije nešto fiksirano, već ono varira u odnosu na to što oni koji upotrebljavaju mehanizme *svetog* žele da postignu, kao i u odnosu na to što im njihova ‚publika‘ (zajednica u kojoj deluju, odnosno za koju se određeni rituali izvode) dopušta. Da bi se razumeo kompleks verovanja nužno je razumeti i praktičan dnevopolitički kontekst u kome su se ova verovanja ispoljavala. Problem za moguće tumačenje nastaje zato što u većini slučajeva jednostavno ne znamo o kakvom kontekstu se radilo pa smo ‚osuđeni‘ na razne pokušaje interpretacija, sa svim praktičnim i političkim posledicama koje oni nose sa sobom...“.

U kratkom poglavlju *Kamen Paskal: Kontinuitet i sinkretizam na visoravnima Gvatemale*, autor nas, opet, podseća na to da u religijskom svetu stvari nisu jednostavno zamrznute u vremenu, pa tako ni u slučaju majanskih verovanja i rituala nema neprekinutog kontinuiteta između pretkolonijalne, kolonijalne i savremene, postkolonijalne tradicije:

„Jednostavno pretpostaviti da se obredi i verovanja mogu održati u nepromenjenom obliku tokom vekova, ili čak milenijuma, je i naivno i pomalo pritupo pojednostavljivanje, koje u isto vreme predstavlja i uvredu za majanske narode. Šta su oni po ovakvoj shemi analiziranja – nekakvi ‚večiti primitivci‘, zarobljeni u vremenu? Kao što je trebalo da krajem XIX veka australijski Aboridžini predstavljaju ‚savremene primitivce‘ (pa je trebalo da i njihova verovanja pruže ključ za razumevanje *elementarnih oblika religijskog života*) tako su i različite majanske zajednice pretvorene u neku vrstu *kontejnera* za drevne mitove i rituale“.

Od čisto teorijskih poglavlja, izdvojio bih ovde ogled *Antropološki pristupi proučavanju mita*, koji će, sasvim sigurno, uskoro postati i nezaobilazna literatura, štaviše, klasik iz antropologije mita koji ćemo ubuduće sa zadovoljstvom preporučivati našim studentima humanistike i društvenih nauka. Iako

se u ovom poglavlju autor bavi različitim i veoma brojnim savremenim teorijama o mitu (pa se tu znalački i pouzdano interpretiraju učenja jednog Maksa Mile-
ra, Malinovskog, Levi Strosa, Liča, Rikera i dr.), Boškovićevo potpoglavlje o
Robertsonu Smitu predstavlja, po mom sudu, i našu dosad najbolju naučnu studiju
o ovom britanskom antropologu. Evo zaključnog odlomka iz tog poglavlja:

„S druge strane, narativni pristup [proučavanju mita] bar pruža načine
za ispitivanje ‚činjenica‘ aktuelnih etnografskih situacija, kao i metodologiju na
osnovu koje su sve ‚činjenice‘ u stvari kulturno i društveno konstruisane. Zato
mislim da on predstavlja ključ za interpretaciju mitova – uvek je važno utvrditi
ko ih kazuje, u kom kontekstu i sa kojim ciljem. Da li će antropolozi početi da
koriste ovaj ključ je sasvim drugo pitanje, na koje se može odgovoriti u nekoj
druvoj naraciji. Ili možda treba da kažem: u nekoj drugoj priči“.

Bošković je pouzdan, odgovoran, jasan, odmeren i suptilan kako u
svojim teorijskim, antropološkim analizama mita, ideologije i politike, tako i u
prikazima konkretnih „studija slučaja“ iz helenske, afričke ili mezoameričke
duhovne baštine. Za tako nešto je, pak, potrebna ogromna erudicija, enciklope-
dijsko znanje i iskustvo naučnika u zreloom dobu, koji je više puta preispitivao
oblast kojom se bavi i sagledavao iste probleme i teme iz različitih uglova, u
raznim fazama svoje naučne karijere. Zbog svega toga, knjiga Aleksandra
Boškovića *Mit, politika, ideologija* predstavlja, nesumnjivo, doprinos našoj
sociokulturnoj antropologiji od izuzetnog značaja.

Prof. dr Milan Vukomanović
Filozofski fakultet, Beograd